

TÜRK MEDENİ KANUNUNA GÖRE KURULAN VAKIFLAR

Erdal ATAKAN

Sayın Genel Müdürüm ve Davetliler;

Sözlerime, Vakfın genel ve kısa bir tarifini yaparak başlamak istiyorum.

VAKIF; kişinin taşınabilir veya taşınmaz bir malını HİÇBİR TESİR ALTINDA KALMADAN, sadece kendi istek ve arzusu ile; yapılmasını öngördüğü, hayrı ve sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi için; ebedi olarak; özel mülkiyetinden çıkarıp; öngördüğü hizmete TAHSİS etmesidir.

Türk Milletinin sosyal hayatında, ilk çağlardan beri yer alan VAKIF müessesesi; İslâmiyetin kabulüyle daha gelişmiş ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında Modern devletin üstlendiği pek çok görevi, başarıyla yerine getirmiştir.

Eski hukukumuzda tabi olarak düzenlenen VAKFİYELERİN (Vakıf senetleri) sayısı 26.300'dür.

OSMANLI İMPARATORLUĞU zamanında; hem sayıları fazlasıyla artan, hem de gördükleri hizmetler sebebiyle, toplumda önemli bir yer alan VAKIFLAR; Cumhuriyetin ilânından sonra, TÜRK MEDENİ KANUNUNUN TESİS'lerle ilgili hükümlerine tabi olarak; ve TESİS adı altında kurulmaya başlamıştır.

1967 Yılında; TÜRK MEDENİ KANUNU'nun; Vakıflarla ilgili bölümünün, 903 Sayılı Kanunla, yeniden düzenlenmesine kadar geçen, 41 yıllık sürede; 70 kadar tesis kurulabilmiştir.

Bukadar az tesis kurulmasının sebepleri arasında; Ekonomik sebepler, Modern devletin pek çok görevleri üstlenmesi, Dernekler yolu ile aynı gayelerin gerçekleştirilebilmesi, Vakıf kurulurken yeterli bir mala peşinen sahip olma şartının yer alması, bulunmaktadır.

TÜRK MEDENİ KANUNU'nda; 903 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, MAHFUZ HİSSE konusunun düzenlenmesi, KAMU HİZMETİ gören Vakıflara, VERGİ MUAFİYETİ tanınması; Vakıfların teftiş ve denetlemelerinin, VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'ne verilmesi ve Teftişin esaslarının tesbit edilmesi; bu Vakıfların, sayılarının artmasını ve gelişmesini temin etmiştir.

Ülkenin gelişmesine paralel olarak, Vakıfların Devlete yardımcı olma özellikleri yeniden ön plana çıkmıştır.

1967 - 1983 Yılları arasında kurulan Vakıf sayısı; 768'i bulmuştur.

BU VAKIFLARIN; İLLERE GÖRE DAĞILIM (%) ORANI ŞÖYLEDİR:

İli	VAKIF SAYISI	ORANI	(Tüm vakıf sayısına göredir.)
Istanbul	255	% 32	
Ankara	161	% 20	
Konya	62	% 8	
DİĞER İLLER ;	290	% 37	

Eski hukukumuzda tabi olan Vakıflar ile; Medeni Kanuna tabi olan Vakıflar arasında, bir takım farklılıklar olup; bunları şöyle sıralayabiliriz:

– Günümüzde kurulan Vakıflar; bir KAMU HİZMETİNİ veya; Topluma herhangi bir hizmeti, DEVLETİN YERİNE GEÇEREK DEĞİL; Devlete yardımcı olarak yapmaktadırlar.

– Bugün, Ekonomik şartlar sebebiyle; tek kişinin, büyük miktarda malı, şahsi mallarından ayırarak; tek başına Vakıf kurabilmesi, nadir olarak mümkün olabilmektedir. Bu sebeple; Eski vakıflardan farklı olarak, genellikle kurucu birden fazla kişidir. Yine; kurucular arasında TÜZEL KİŞİ dediğimiz; gerçek olmayan, hükmi şahıslar da mevcuttur.

– Eski vakıflarda kurucu; Vakfın Yönetimini, çocuklarına, akrabalarına bıraktığı halde; Yeni vakıflarda: Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu (Vakıf bünyesinde) şeklinde; demeklere benzer bir idare şekli görülmektedir.

– Eski vakıflarda, ekseriyetle; Vakıf gelirinden, hayır şart ve hizmetlerine ait masraflar çıktıktan sonra; artan para vakfı kuranın çocuklarına bırakıldığı halde; günümüz vakıflarında bu durum azdır. Eski vakıflar mali açıdan çok güçlü olduğundan; rahatlıkla hayır şartlarını yaptıktan sonra, Vakıf evladına da tatminkâr bir miktar kalmakta idi. Günümüzde, AİLE VAKIFLARI bu görevi yapmaktadır.

– Eski vakıflarda; BAĞIŞ ALMA pek nadir olmasına rağmen; günümüz vakıflarının, hemen hemen hepsinde, BAĞIŞ önemli bir gelir kaynağı olarak düşünülmüştür.

– Eski vakıflarda, VERGİ MUAFİYETİ söz konusu olmadığı halde; bugünkü vakıfların, KAMU HİZMETİNE KATKILARINI SAĞLAMAK için; vergi muafiyeti bir TEŞVİK UNSURU OLARAK düşünülmüştür. Vergi muafiyeti; Toplum kalkınmasında etkili bir teşvik unsurudur. ANCAK; Vergi kanunlarında yapılan değişikliklerle, Vergi muafiyetinin kapsamı, son zamanda daraltılmıştır.

VERGİ MUAFİYETİ TANINAN VAKIFLAR 73 ADET OLUP; AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIM (%) ORANI; ŞÖYLEDİR:

VAKFIN AMACI : VAKIF SAYISI : VERGİ MUAFİYETİ ALMIŞ VAKIF ORANI (%)

KÜLTÜR	31	% 42
EĞİTİM	24	% 35
SAĞLIK	14	% 20
ASKERİ	4	% 3

Vergi muafiyeti olan vakıflardan 2'sinin muafiyeti, daha sonra iptâl edilmiştir.

– Eski vakıfların, ZÜRRI (yani; geliri evlada şart edilmiş) VAKIF adını verdiğimiz türü dışında- geriye kalan vakıflardan; hayır şart ve hizmetleri DİNİ olanları; % 90'ını teşkil etmekte idi. Bu gün; 768 vakfın, % 50'si Dini ve DİNİ EĞİTİM gayelidir. Kalan % 50'inin, % 30'u ise; EĞİTİM VE KÜLTÜR gayelidir.

– Maalesef; Sağlık hizmetlerinin pahalı oluşu sebebiyle; SAĞLIK GAYELİ vakıflar fazla değildir. Gayesi Sağlık hizmetleri olan vakıfların çoğu; KANSER VE BÖBREK HASTALIKLARI ile ilgilidir. Yine; bu vakıflar, sağlık hizmetini parasız yapamamakta; bir miktar ücret almaktadır.

– Eski vakıflarda; yapılan hizmet karşılığı, hizmet götürülen kesimden ÜCRET ALINMAMASI esas olduğu halde; Yeni vakıflar genellikle, bu hizmetleri ÜCRETLİ yapmaktadırlar. Kolej vakıfları dediğimiz, Paralı orta dereceli okullar bunun belirgin misalleridir.

– Tatbikatta, hem eski, hem de Yeni vakıflarda; Vakıf TESCİL edildikten sonra, CAYMAK mümkün değildir. ANCAK; bu husus DOKTRİNDE münakaşalıdır.

Vasiyetname ile kurulan bir yeni vakıfta ise; Vasiyetçi hayatta iken; vasiyetinden vazgeçebilir.

– Yeni vakıflarda; kanunda yer alan sebeplere dayanarak, İdare şeklinde ve gayede, değişiklik yapılması mümkündür. Eski vakıflarda ise; yalnız gayenin değiştirilmesi mümkündür.

Vakfın mallarının muhafaza veya gayesini devam ettirmek için kesin ihtiyaç bulunduğu halde yetkili asliye mahkemesi, idare uzvunun teklifi üzerine, teftiş makamının yazılı düşüncesini aldıktan sonra vakfın idare şeklini değiştirebilir.

Vakfın asıl gayesinin mahiyet ve şümulü vakfedenin arzusuna açıktan açığa uymayacak derecede değişmiş olursa, yetkili asliye mahkemesi idare uzvunun veya teftiş makamının müracaatı üzerine duruşma yaparak vakfın gayesini değiştirebilir.

– Eski MİRAS HUKUKUNDA; kız evlat 1, erkek evlat 2 hisse payı alırdı. Vakıf kurucuları, bu kaideye rağmen; kız evlatları vakfın gelirinden, erkek evlatlarla eşit faydalandıran, bazen de mahrum eden şart ihdâs edebilirdi. (Mahfuz hisse; M.K. Mad. 453. Anne, baba, eş, çocuklar, kardeş)

– Medeni kanunda yapılan değişikliklerle; eski vakıflardan farklı olarak; istihdam edilenlere ve işçilere yardım vakfı adı altında; yeni bir vakıf türü doğmuş tur. Bunlara ömek olarak;

Çeşitli Bankaların personeline ait, Yardımlaşma Sandığı tipinde kurulmuş vakıfları gösterebiliriz. Bu vakıflar; Banka ve personeli tarafından ödenen aidatlarla FİNANSE edilmekte; vakıf üyesi banka personeline EK SOSYAL GÜVENCE sağlamaktadır.

Bu tip vakıfların, Klâsik anlamdaki vakıf tarifine, pek uymadığı bir gerçektir. ANCAK; Kanun koyucu, bu tip kuruluşları da, vakıf statüsüne dahil etmiştir.

ÖZETLEMEK GEREKİRSE : Bazı büyük olmayan farklılıklara rağmen; gerek eski, gerek yeni vakıflar; Türk toplumunun, hayır sever ve iyilik duygularının, MUŞAHHAS Kuruluşları olarak; Toplumun pek çok sorunlarının çözümüne yardımcı olmaktadır.

Huzurunuzda TÜM VAKFEDENLERİ; Şükran, Minnet ve Hayırla ANIYOR; sözlerime SAYGILARIMLA son veriyorum.